

Jarosław Sułkowski¹

Anna Michalak²

Utworzenie Sądu Najwyższego Zjednoczonego Królestwa Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej – wybrane zagadnienia

12 czerwca 2003 r. premier rządu Zjednoczonego Królestwa Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej wydał oświadczenie, w którym zapowiedział utworzenie Sądu Najwyższego (Supreme Court). Mimo konsekwentnego wdrażania przez Partię Pracy (od chwili objęcia rządów w 1997 r.) szeregu reform konstytucyjnych, ta ogłoszona w czerwcu 2003 r. była dla wszystkich sporym zaskoczeniem. O ile bowiem inne zmiany ustrojowe (tj. dewolucja³, reforma Izby Lordów) były przedmiotem szerokiej debaty publicznej, a przede wszystkim znalazły swe odzwierciedlenie w manifeście wyborczym Partii Pracy (czy to przed wyborami 1997 r., czy tymi z 2001 r.), tak podjęcie decyzji w sprawie utworzenia Sądu Najwyższego nie zostało poprzedzone jakąkolwiek szerszą dyskusją czy to nad kształtem tego organu, czy to jego kognicją i sposobem powoływania składu sędziowskiego. Niemniej jednak mimo krytyki sposobu jej zakomunikowania, propozycja spotkała się z entuzjastycznym przyjęciem zarówno doktryny, jak i praktyków prawa⁴. Ostatecznie Sąd Najwyższy Wielkiej Brytanii rozpoczął swą działalność 1 października 2009 r.

---

¹ Dr prawa, adiunkt Katedry Prawa Konstytucyjnego UŁ, Zakład Prawa Konstytucyjnego Porównawczego.

² Dr prawa, pracownik Katedry Prawa Konstytucyjnego UŁ, Zakład Prawa Konstytucyjnego Porównawczego.

³ Użyty tu zgodnie z praktyką spotykaną w polskiej literaturze przedmiotu termin „dewolucja” jest polskim odpowiednikiem angielskiego terminu *devolution*, który oznacza szczególnego rodzaju decentralizację władzy polegającą na przekazaniu podporządkowanemu organowi pochodzącemu z wyborów przeprowadzanych według kryteriów geograficznych, funkcji wykonywanych dotychczas przez ministrów i parlament Zjednoczonego Królestwa (por. M. Kaczorowska, *Dewolucja systemu politycznego: istota, wpływ i znaczenie – casus Zjednoczonego Królestwa Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej*, w: J. Szymanek, M. Kaczorowska, A. Rothert, „Ewolucja, dewolucja, emergencja w systemach politycznych”, Warszawa 2007, s. 108 i n., S. Kubas, op.cit., s. 11 i n.).

⁴ A. Le Sueur, *The Conception of the UK's New Supreme Court*, w: idem (red.) „Bu-

Dla zrozumienia istoty i znaczenia reformy, jaką jest utworzenie Sądu Najwyższego w Wielkiej Brytanii, niezbędne jest poznanie specyfiki systemu brytyjskiego sądownictwa, przedstawienie procesu kształtowania się nadzoru nad sądowymi instancjami w historycznym rozwoju, a także zrozumienie roli Lorda Kanclerza, jaką sprawował do 2003 r. (w szczególności w odniesieniu do zasady podziału władz, która w brytyjskim systemie konstytucyjnym rozumiana jest odmiennie niż w systemach kontynentalnych).

Zjednoczone Królestwo Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej stanowi wspólnotę Anglii i Walii (połączonych od XVI w. unią realną) oraz Szkocji (na mocy unii z 1707 r.) i Irlandii Północnej (unia realna z 1801 r.). Do dzisiaj w unii personalnej pozostają wyspa Man i Wyspy Normandzkie jako terytorium Księstwa Normandii. Każda z części tego organizmu państwowego zachowuje liczne odrębności, m.in. w zakresie systemu prawa (najważniejsze odrębności występują w Szkocji, mającej porządek oparty na tradycjach prawa rzymskiego i kontynentalnego) oraz w dziedzinie własnych organów władzy ustawodawczej i wykonawczej, urzędów centralnych i administracji lokalnej⁵. Rozwój historyczny oraz skomplikowana struktura terytorialna tego państwa przełożyły się na współistnienie autonomicznych porządków prawnych Anglii, Walii, Szkocji i Irlandii Północnej, a także odrębnych systemów sądowniczych, które są zintegrowane na poziomie ostatecznej instancji odwoławczej, jaką do niedawna stanowiła Komisja Apelacyjna (Appellate Committee)⁶ Izby Lordów.

Możliwość wskazania w historycznym rozwoju Wielkiej Brytanii organu, który sprawowałby funkcje sądu najwyższego, sięga XII w., kiedy to monarcha

---

ilding the UK's New Supreme Court. National and Comparative Perspectives", Oxford 2004, s. 3 i n. Należy jednak wskazać na działania powołanej w lutym 1999 r. Królewskiej Komisji ds. Reformy Izby Lordów oraz parlamentarnej Komisji Wspólnej działającej od lipca 2002 r., które w ramach szerokiej dyskusji nad reformą funkcji sprawowanych przez Izbę Lordów podejmowały też wątek niezgodności z zasadą podziału władz praktyki zasiadania Lordów Prawa w organie władzy ustawodawczej (por. A. Kelso, *Parliamentary reform at Westminster*, Manchester 2009, s. 159 i n.).

⁵ Najważniejsze z nich to powstałe w wyniku procesu dewolucji: Parlament Szkocki oraz Zgromadzenie Narodowe Walii utworzone w 1999 r. oraz Zgromadzenie Irlandii Północnej powołane w 1998 r.

⁶ Należy wskazać, iż ze względu na dwie możliwości przekładu na język polski angielskiego terminu *committee* (jako komitet bądź jako komisja), w literaturze przedmiotu można spotkać także określenie „Komitet Sądowniczy”, jako tłumaczenie nazwy organu Izby Lordów wykonującego funkcje sądownicze (por. P. Biskup, *Prawno-polityczna brytyjskiej doktryny suwerenności*, Warszawa 2007, s. 12).

zrezygnował z wymierzania sprawiedliwości za pośrednictwem organu doradczego złożonego z właścicieli ziemskich i duchownych (tzw. Curia Regis) i powołał Wysoki Sąd w Parlamencie (High Court of Parliament). Wydarzenie to zapoczątkowało wielowiekową tradycję sprawowania nadzoru nad sądami przez brytyjski parlament. Choć później rozwinęło się odrębne sądownictwo w postaci sądów powszechnych, High Court of Parliament pozostał najwyższym sądem królewskiego wymiaru sprawiedliwości. Kiedy pod koniec XIV w. Izba Lordów stała się odrębną izbą Parlamentu, stopniowo zaczęła przejmować samodzielne sprawowanie roli najwyższej instancji apelacyjnej w systemie brytyjskiego sądownictwa.

Na określenie zakresu kognicji Izby Lordów w odniesieniu do rozpatrywania odwołań od wyroków sądów niższej instancji miało wpływ wiele czynników. Po długotrwałym sporze z Izbą Gmin, w którym Izba Lordów była zmuszona do rozpatrzenia wcześniej niewniesionej do sądu niższej instancji petycji East India Company, Izba Lordów w 1670 r. dokonała samoograniczenia swojej jurysdykcji wyłącznie do odwołań od orzeczeń sądów niższej instancji (wcześniej można było wnosić petycje także bezpośrednio do Izby Lordów). W następstwie unii ze Szkocją w 1707 r. kognicja Izby Lordów objęła odwołania od wyroków sądów szkockich. Bardzo szybko przełożyło się to na ogromną liczbę odwołań od wyroków sądu w Edynburgu. Jednocześnie w 1713 r. Izba Lordów przyjęła do rozpatrzenia pierwsze odwołanie od sądu karnego w Szkocji. Kiedy w 1781 r. hrabia Mansfield zwrócił uwagę, że przed aktem unii nie istniała procedura pozwalająca na składanie odwołań od wyroków tego sądu, Izba Lordów zgodziła się nie rozpatrywać następnych odwołań w sprawach karnych ze Szkocji.

Prace związane z wymiarem sprawiedliwości przez wiele stuleci wykonywane były zarówno przez członków Izby Lordów posiadających odpowiednie doświadczenie i wiedzę prawniczą, jak też przez parów bez żadnego doświadczenia sądowego. W 1822 r. premier powołał specjalną komisję w Izbie Lordów w celu zbadania jej funkcji rozpatrywania sądowych odwołań⁷. Ta zaleciła, aby członkowie Izby (bez doświadczenia sądowego) przy wykorzystaniu systemu rotacyjnego rozpatrywali

⁷ Była to konsekwencja rosnącej liczby szkockich i irlandzkich odwołań, które wpływały po 1801 r. w następstwie unii z Irlandią i przełożyły się na znaczne obciążenie Izby Lordów w zakresie sprawowania funkcji sądowej. Kilka drobnych reform, jakie wprowadzono, nie wpłynęło na zmniejszenie nakładu pracy Izby Lordów w omawianym zakresie. Zmiana odpowiednich postanowień regulaminowych Izby Lordów w celu umożliwienia prowadzenia działalności sądowej przez trzy dni w tygodniu wpłynęła na wzrost liczby rozpatrywanych odwołań z 21 w 1812 r., do 81 w latach 1813/1814. Zaległości zaczęły jednak ponownie narastać po 1820 r. i po raz kolejny podjęto próby wdrożenia reform usprawniających.

odwołania przez pięć dni w tygodniu. Reformy te zostały zatwierdzone przez Izbę na początku 1824 r. i stopniowo lista zaległych spraw zmniejszała się, a sposób ich rozpatrywania został ulepszony. Lord Kanclerz w 1832 r. przeprowadził zdecydowane działania w celu wprowadzenia dodatkowych zmian w zakresie wykonywania funkcji sądowej przez Izbę Lordów. Zwiększono liczbę godzin, w których Izba rozpatrywała odwołania, a także utworzono Komisję Sądową przy Tajnej Radzie, które przejęła od Tajnej Rady (ciała doradczego monarchy) odpowiedzialność za rozpatrywanie odwołań napływających z brytyjskich kolonii. Ci sami sędziowie rozpatrywali odwołania kierowane do Izby Lordów i odwołania nadsyłane do Komisji Sądowej Tajnej Rady. Inne proponowane wówczas reformy, jak rozdzielenie prawnej i politycznej roli Lorda Kanclerza oraz połączenie komisji Tajnej Rady i Izby Lordów w jeden sąd odwoławczy, nie powiodły się. Niemniej jednak rola zwykłych członków Izby Lordów w wykonywaniu funkcji sądowej była stopniowo zmniejszana i po raz ostatni wszyscy członkowie Izby Lordów wzięli udział w wykonywaniu funkcji sądowej w czerwcu 1834 r.

W tym samym czasie liczba odwołań kierowanych z Anglii przerosła apelacje szkockie, a zwiększenie profesjonalizacji lordów zajmujących się rozpatrywaniem apelacji doprowadziło do uznania znaczącej roli Izby Lordów w kształtowaniu prawa angielskiego. Brak odpowiedniej liczby członków Izby Lordów posiadających prawnicze wykształcenie był jednak krytykowany przez profesjonalnych prawników, którzy oczekiwali, że Izba Lordów zacznie funkcjonować jak wyspecjalizowany sąd stojący na czele brytyjskiego systemu sądownictwa. Kilka pomysłów aby zaradzić tej sytuacji, m.in. poprzez powołanie pierwszych dożywotnich parów, a także próby reformy czy nawet zniesienia prawa Izby Lordów do rozpatrywania sądowych odwołań, nie udały się ze względu na zmiany w rządzie i stanowisko opozycji wewnętrznej w parlamencie. Wreszcie w 1876 r. Lord Kanclerz reprezentujący frakcję konserwatywną przedstawił projekt ustawy o jurysdykcji apelacyjnej. Ten przeszedł przez obie izby parlamentu bez większego sprzeciwu i otrzymał sankcję królewską w sierpniu 1876 r. Zgodnie z ustawą o jurysdykcji apelacyjnej z 1876 r. prawo Izby Lordów aby rozstrzygać apelacje zostało utrzymane, ale zakres powierzonej jej kognicji został uregulowany w sposób bardziej restrykcyjny i dookreślony. Co najważniejsze, ustawa umożliwiła suwerenowi tj. parlamentowi wyznaczenie tzw. Lords of Appeal in Ordinary (powszechnie znanych jako „Lordowie Prawa”). Byli to zawodowi, wynagradzani sędziowie mianowani w szczególności w celu rozpatrywania odwołań od orzeczeń sądów niższej instancji. Jednocześnie odwołania miały być rozpatrywane przez nich, jak również przez innych członków Izby Lordów mających doświadczenie w postępowaniu sądowym. Ustawa o jurys-

dykcji apelacyjnej z 1913 r. umożliwiła mianowanie dwóch dodatkowych Lordów Prawa, głównie w celu ułatwienia rozpatrywania odwołań przez Komisję Sądową Tajnej Rady zasypywaną coraz większą liczbą odwołań kierowanych od samorządnych brytyjskich dominiów (dodatkowy Lord Prawa został powołany zgodnie z ustawą o jurysdykcji apelacyjnej z 1929 r.).

Mimo że do wybuchu II wojny światowej odwołania rozpatrywane już były wyłącznie przez wykwalifikowanych sędziów zawodowych, to utarł się zwyczaj, iż odbywało się to na sali obrad w Izbie Lordów. W 1948 r. hałas powodowany przez robotników naprawiających Pałac Westminsterski po zniszczeniach wojennych spowodował iż Lordowie Prawa zmuszeni zostali do przeniesienia rozpraw do sal obrad komisji i tym samym przekształcili się w Komisję Apelacyjną. Orzeczenia jednak nadal były ogłaszane w Izbie Lordów⁸. Przeniesienie miejsca obrad do sali Komisji Apelacyjnej utrudniło także Lordowi Kanclerzowi branie udziału w jej posiedzeniach, choć w praktyce miało to miejsce nadal od czasu do czasu do roku 2001.

Status Izby Lordów jako najwyższego sądu w Wielkiej Brytanii uległ zmianie, gdy Wielka Brytania stała się członkiem Wspólnoty Europejskiej (później Unii Europejskiej) w 1973 r. Stworzyło to możliwość dalszego odwoływania się od wyroków Lordów Prawa do Europejskiego Trybunału Sprawiedliwości, choć tylko w sprawach dotyczących prawa wspólnotowego. Natomiast od czasu uchwalenia ustawy o prawach człowieka (Human Rights Act) w 1998 r., Lordowie Prawa uzyskali także prawo ogłaszania ustawy za niezgodną z Europejską Konwencją Praw Człowieka.

Tymczasem Komisja Sądowa Tajnej Rady obserwowała zmniejszenie liczby odwołań od orzeczeń sądów w niepodległych państwach Wspólnoty Narodów⁹. Równocześnie po przekazaniu niektórych kompetencji ustawodawczych do Szkockiego Parlamentu i Zgromadzenia Narodowego Walii oraz Zgromadzenia Irlandii Północnej organ ten nabył nową funkcję – rozpatrywanie spraw związanych z wykroczeniem poza swoje kompetencje przez organy powołane w procesie dewolucji¹⁰. Co istotne, precedensy wyznaczone przez orzeczenia

---

⁸ W całości przestały być odczytywane w 1963 r.

⁹ Np. rozpatrywanie tych z Nowej Zelandii zakończono w 2003 r.

¹⁰ Parlament Szkocki (Scottish Parliament) powstał na mocy Ustawy o Szkocji z 1998 r. (*Scotland Act*) i liczy 129 członków. Posiada ograniczone kompetencje prawodawcze w zakresie m.in. problematyki zdrowotnej, oświaty czy leśnictwa. Parlamentowi przysługuje także prawo zmieniania podstawowej stawki podatku dochodowego w Szkocji, w zakresie do 3%. Parlament Szkocki stanowi najbardziej niezależną i posiadającą najszersze kompetencje spośród regionalnych instytucji przedstawicielskich. Narodowe

Komisji Sądowej w sprawach z zakresu decentralizacji stały się wiążące dla innych sądów, w tym dla Izby Lordów¹¹. W konsekwencji przed utworzeniem Sądu Najwyższego Komisja Apelacyjna Izby Lordów była najwyższą instancją odwoławczą w sprawach cywilnych w całym Zjednoczonym Królestwie oraz w sprawach karnych dla Anglii, Walii oraz Irlandii Północnej. Ciału temu przysługiwała wyłączność w zakresie sprawowania sądowych funkcji Izby Lordów. Składy orzekające były zazwyczaj pięcioosobowe, a Lordowie Prawa zasiadali w Izbie dożywotnio. Wymagane były od nich najwyższe kwalifikacje sędziowskie, przy czym orzekali oni także w Komisji Sądowej Tajnej Rady, stanowiącej najwyższą instancję odwoławczą dla kilku państw brytyjskiej Wspólnoty Narodów (m.in. Barbadosu, Gujany, Jamajki, i innych) oraz dla władz lokalnych powołanych w procesie dewolucji¹².

Zgromadzenie Walijskie (National Assembly for Wales), powstało na mocy Ustawy o rządzie Walii z 1998 r. (*Government of Wales Act*) i liczy 60 deputowanych. Nie przysługują mu uprawnienia prawodawcze ani podatkowe, niemniej sprawuje ono szereg kompetencji z zakresu mieszkalnictwa, oświaty, rozwoju gospodarczego, obrony przeciwpowodziowej, przejmując przy tym większość uprawnień Sekretarza Stanu ds. Walii. Zdecentralizowany rząd walijski ma strukturę parlamentarno-komitetową, brak jest w rezultacie regionalnego gabinetu, zaś funkcję najwyższych organów regionalnej władzy wykonawczej sprawuje specjalna komisja Zgromadzenia, której przewodniczy Pierwszy Minister. Istnieje w praktyce tendencja do starannego rozgraniczania działań tej komisji od Zgromadzenia jako całości, co może w przyszłości prowadzić do wykształcenia się lokalnego gabinetu. Zgromadzenie Północnoirlandzkie (Northern Ireland Assembly) powstało na mocy Ustawy o Irlandii Północnej z 1998 r. (*Northern Ireland Act*). Składa się z 108 członków i ma ograniczone kompetencje prawodawcze w takich dziedzinach, jak rolnictwo, ochrona środowiska, rozwój gospodarczy regionu, opieka zdrowotna, oświata oraz bezpieczeństwo socjalne. W myśl ustawy przekazanie w praktyce uprawnień przez rząd centralny uzależnione zostało od faktycznych postępów w procesie pokojowym. Od 14 października 2002 r. do dnia 8 maja 2007 r. władze regionalne Północnej Irlandii były zawieszane. Największy zakres uprawnień, swoistej samodzielności, wśród regionalnych zgromadzeń w Zjednoczonym Królestwie uzyskał w drodze dewolucji Parlament Szkocki (Holyrood), który wyposażony został w szerokie uprawnienia do stanowienia prawa w przekazanych mu sprawach. Podobne uprawnienia (w tym m.in. prawo do uchwalania ustaw o zasięgu regionalnym w określonych dziedzinach) posiada Zgromadzenie Północnej Irlandii. Najmniejszy zakres autonomii, co tłumaczono słabszym zainteresowaniem sprawami regionu, uzyskała Walia. Zgromadzenie Walijskie może tworzyć prawo wtórne w przekazanych dziedzinach dotyczących Walii.

¹¹ Informacje na temat rozwoju organów sprawujących funkcję najwyższej instancji odwoławczej zacytowałam ze strony www.parliament.uk.

¹² P. Biskup, *Skład, organizacja i funkcje Brytyjskiej Izby Lordów*, „Państwo i Prawo” 2003, nr 2, s. 91.

Reforma konstytucyjna z 2005 r. poza utworzeniem Sądu Najwyższego, pozabawiła Lorda Kanclerza jego szczególnej pozycji ustrojowej, polegającej na łączeniu odpowiedzialnych funkcji w trzech segmentach władzy: ustawodawczej (przewodniczenie Izbie Lordów), wykonawczej (minister rządu odpowiedzialny za funkcjonowanie i niezależność sądów) i sądowej (Lord Prawa, przewodniczący Komisji Apelacyjnej Izby Lordów oraz Komisji Sądowej Tajnej Rady)¹³. Urząd Lorda Kanclerza od dawna powodował problemy dla tych, którzy pragnęli przenieść kontynentalną teorię podziału władz na grunt brytyjskiego prawa konstytucyjnego. W konsekwencji pod koniec lat 90. XX w. zaczęto rozważać, czy pozycja Lorda Kanclerza zajmowana w strukturze władzy sądowniczej nie wpływa na niezależność sądów w Wielkiej Brytanii.

Sądowa rola Lorda Kanclerza przejawiała się w czterech aspektach jego władzy. Po pierwsze Lord Kanclerz zgodnie z postanowieniami ustawy o jurysdykcji apelacyjnej z 1876 r. był sędzią (Lordem Prawa) i zasiadał jako przewodniczący w Komisji Apelacyjnej Izby Lordów oraz w Komisji Sądowej Tajnej Rady. Ponadto Lord Kanclerz miał głos doradczy w procesie nominowania sędziów Sądów Wyższych i urzędników sądów niższych instancji (tam, gdzie nominacje dokonywane są przez monarchę), a w odniesieniu do niektórych sądów dokonywał mianowania osobiście (*district judges, lay magistrates, tribunal chairs*)¹⁴. Po trzecie, Lord Kanclerz sprawował funkcje w zakresie decydowania o odpowiedzialności dyscyplinarnej sędziów, włącznie z możliwością odwoływania sędziów niektórych sądów z powodu niegodnego zachowania lub niezdolności do pracy. Wreszcie Lord Kanclerz jako przewodniczący Izby Lordów oraz minister w rządzie sprawował funkcje zarówno w strukturze władzy ustawodawczej, jak i wykonawczej¹⁵.

Dodatkowo udział Lordów Prawa (w tym Lorda Kanclerza) jednocześnie w sprawowaniu władzy ustawodawczej i sądowniczej budził wątpliwości z punktu widzenia zgodności z art. 6 (1) Europejskiej Konwencji o Ochronie Praw Człowieka (prawo do rzetelnego procesu sądowego przed niezawisłym i bezstronnym sądem). Potrzeba reformy w tym zakresie uwidoczniła się w sposób szczególny w konsekwencji wyroku Europejskiego Trybunału Praw Człowieka (ETPC), który w swoim orzeczeniu uznał za niezgodne z wymogami bez-

¹³ A. Pułło, *Ustroje państw współczesnych*, Warszawa 2007, s. 65.

¹⁴ Wykonując te funkcje, Lord Kanclerz opierał się wyłącznie na nieformalnych konsultacjach wśród przedstawicieli władzy sądowniczej i prawników (por. D. Panick, *Judges*, Oxford 1987, rozdział 3).

¹⁵ A. Bradney, *The judicial role of the Lord Chancellor*, w: P. Carmichael, B. Dickson, „House of Lords: its parliamentary and judicial roles”, Oxford 1999, s. 156 i n.

stronności rozpatrywanie sprawy zawisłej przed sądem przez sędziego, który brał udział w stanowieniu przepisów prawa, których dotyczyła rozpatrywana sprawa¹⁶. Jednocześnie 1 kwietnia 2003 r. komitet spraw prawnych i ochrony praw człowieka Zgromadzenia Parlamentarnego Rady Europy (the Council of Europe Parliamentary Assembly Legal Affairs and Human Rights Committee) wystosował raport, w którym wzywał Wielką Brytanię do pozbawienia Lorda Kanclerza funkcji sądowych oraz do utworzenia odrębnego od parlamentu sądu składającego się z Lordów Prawa¹⁷.

Wszystkie wymienione wyżej przyczyny zaowocowały m.in. podjęciem decyzji o powołaniu Sądu Najwyższego w Wielkiej Brytanii. Ostatnie posiedzenie Komisji Apelacyjnej i ogłoszenie wyroku w Izbie Lordów odbyło się 30 lipca 2009 r.

Podstawy prawne funkcjonowania Sądu Najwyższego

W 2005 r. parlament uchwalił ustawę o reformie konstytucyjnej (*Constitutional Reform Act 2005*)¹⁸, która wprowadziła oddzielenie Komisji Apelacyjnej (poprzez utworzenie odrębnego Sądu Najwyższego) od legislatywy (obu izb parlamentu) i egzekutywy (rządu). Główne kierunki zmian w ramach reformy konstytucyjnej z 2005 r. obejmowały ponadto: reformę urzędu Lorda Kanclerza, aby mógł być on piastowany przez inną osobę niż członek Izby Lordów i przeniesienia związanych z tym urzędem funkcji sądowych na ręce Lorda Głównego Sędziego Anglii i Walii (the Lord Chief Justice)¹⁹, stworzenie podstaw prawnych dla powoływania niezależnej komisji ds. mianowania sędziów, której zadaniem miało stać się rekomendowanie sędziów do Sądu

¹⁶ Sprawa *McGonnell v United Kingdom* (sygn. 28488/95, orzeczenie z dnia 8 lutego 2000 r.). Wcześniej w sprawie *Findlay v United Kingdom* (sygn. 22107/93, orzeczenie z dnia 25 lutego 1997 r.) ETPC zwracał uwagę, iż postępowanie sądowe winno być wolne od jakichkolwiek osobistych uprzedzeń lub stronniczości. Ponadto powinno być bezstronne także z indywidualnego punktu widzenia, a więc musi oferować wystarczające gwarancje, aby wykluczyć jakiegokolwiek uzasadnione wątpliwości w tym zakresie.

¹⁷ Rezolucja 1342 (2003), *Office of the Lord Chancellor in the constitutional system of the United Kingdom*, Doc. 9798, <http://assembly.coe.int//main.asp?link=http://assembly.coe.int/documents/WorkingDocs/doc03/EDOC9798.htm>.

¹⁸ Ustawa otrzymała sankcję królewską dnia 24 marca 2005 r.

¹⁹ Lord Główny Sędzia Anglii i Walii, który był dotąd drugą osobą w hierarchii sądownictwa angielsko-walijskiego, przejął sadownicze obowiązki Lorda Kanclerza (który pozostał członkiem gabinetu odpowiedzialnym za funkcjonowanie i niezależność sądów) i obecnie stoi na czele sądownictwa tej jurysdykcji (por. A. Pułko, op.cit., s. 66).

Najwyższego; przekazanie kompetencji Komisji Sądowej Tajnej Rady do Sądu Najwyższego.

Ustawa o reformie konstytucyjnej zawiera postanowienia w zakresie utworzenia Sądu Najwyższego, określenia jego wewnętrznej organizacji oraz kognicji, wskazuje zasady powoływania, wynagradzania i przejścia w stan spoczynku sędziów Sądu Najwyższego (w tym zasady delegowania sędziów innych sądów do pełnienia czynności sędziowskich w Sądzie Najwyższym), określa zasady postępowania przed Sądem Najwyższym, wprowadza obowiązek przedstawiania Lordowi Kanclerzowi oraz władzom powołanym w procesie dewolucji corocznego raportu z działania Sądu Najwyższego.

Zgodnie z postanowieniami ustawy prezes Sądu Najwyższego upoważniony został do opracowania regulaminu Sądu Najwyższego. Uchwalenie regulaminu ma zagwarantować dostępność, sprawiedliwość i skuteczność Sądu Najwyższego, a wprowadzone tą drogą zasady postępowania powinny być proste i w jasny sposób wyrażone. Przed uchwaleniem regulaminu prezes Sądu Najwyższego powinien skonsultować jego treść z Lordem Kanclerzem oraz środowiskiem prawniczym wszystkich części Wielkiej Brytanii oraz z innymi instytucjami, które prezes uważa za stosowne skonsultować. Procedura uchwalenia regulaminu obejmuje przekazanie go Lordowi Kanclerzowi, który wyznacza dzień jego wejścia w życie. Następnie regulamin poddawany jest kontroli parlamentu w ramach jednej z procedur zatwierdzania aktów normatywnych wydawanych na podstawie upoważnienia ustawowego (tzw. *negative resolution procedure*).

Uchwalony w tej procedurze Regulamin Sądu Najwyższego obowiązuje od dnia 1 października 2009 r.²⁰ Warto wskazać, iż w tej formie zostały uregulowane przepisy przejściowe w odniesieniu do apelacji złożonych w Izbie Lordów przed 1 października 2009 r. Poza tym w omawianym akcie prawnym uregulowano takie kwestie, jak: składanie wniosków o zezwolenie na wystąpienie z apelacją (*application for permission to appeal*)²¹, zasady wydawania

---

²⁰ *The Supreme Court Rules 2009, Statutory instrument 2009 No. 1603 (L. 17)*, www.parliament.uk.

²¹ Odwołanie do Sądu Najwyższego od postanowienia lub wyroku Sądu Apelacyjnego w Anglii i Walii lub Irlandii Północnej może zostać wniesione wyłącznie za zgodą sądu apelacyjnego lub Sądu Najwyższego. Wniosek o zezwolenie na wniesienie odwołania należy złożyć w pierwszej kolejności do Sądu Apelacyjnego. Jeżeli ten sąd odmówi zgody, dopiero wówczas może zostać złożony wniosek do Sądu Najwyższego. Możliwość odwołania się do Sądu Najwyższego od orzeczenia sądu w Szkocji przysługuje, o ile przed dniem 1 października 2009 r. istniało takie prawo (w odniesieniu do Komisji Apelacyjnej Izby Lordów). Co do zasady wniesienie odwołania nie wymaga zgody Wewnętrznej Izby Sądu Cywilnego. Odwołanie wnosi się w ciągu 42 dni od daty orzeczenia. Pismo musi

orzeczeń przez Sąd Najwyższy, zasady postępowania w zakresie kwestii związanych z prawem europejskim, opłaty i koszty sądowe.

Regulamin może być na bieżąco uzupełniany za pomocą wytycznych (*Practice Directions*), które również mają na celu ułatwiać stronom załatwianie spraw przed Sądem Najwyższym, ale nie wymagają przedłożenia i zatwierdzenia w parlamencie. W tej formie istnieje możliwość autonomicznego regulowania przez Sąd Najwyższy w sposób odmienny od procedur obowiązujących w niższych instancjach zasad postępowania w zakresie rozpatrywania spraw cywilnych, karnych i podatkowych. Do końca maja 2010 r. Prezes Sądu Najwyższego wydał 14 takich dokumentów, które zawierają postanowienia w zakresie: praktycznych wskazówek odnośnie do składania pism procesowych (w tym wzorów formularzy), wysokości opłat i kosztów sądowych, postępowania w zakresie spraw karnych, zgodności prawa z ustawą o prawach człowieka, jurysdykcji z zakresu dewolucji i innych²².

Skład i organizacja Sądu Najwyższego

Sąd Najwyższy (SN) składa się z 12 sędziów, określanych jako Sędziowie Sądu Najwyższego, w tym prezesa i wiceprezesa²³ mianowanych przez królową z rekomendacji komisji ds. mianowania sędziów. Monarcha ma również prawo w przyszłości zwiększyć liczbę sędziów SN w drodze zarządzenia (*Order in*

---

być podpisane przez dwóch szkockich adwokatów, którzy muszą zaświadczyć, że odwołanie jest uzasadnione. Zezwolenia na wniesienie odwołania do Sądu Najwyższego wymaga natomiast apelacja od wyroku wstępnego Sądu Cywilnego (z nielicznymi wyjątkami, np. gdy miała miejsce różnica zdań pomiędzy orzekającymi sędziami) i tylko Izba Wewnętrzna może takiej zgody udzielić. Odmowa udzielenia pozwolenia na wniesienie odwołania jest ostateczna i z nielicznymi wyjątkami nie może być kwestionowana przed Sądem Najwyższym. W przypadku uzyskania zgody na wniesienie odwołania nie jest konieczne, aby zostało ono podpisane przez dwóch szkockich adwokatów w celu poświadczenia, że jest uzasadnione (por. *A guide to bringing a case to The Supreme Court*, 31 marca 2010, s. 2, www.supremecourt.gov.uk).

²² Wszystkie omawiane dokumenty zamieszczone są na oficjalnej stronie Sądu Najwyższego: www.supremecourt.gov.uk.

²³ Monarcha wskazuje kandydatów na urząd prezesa SN oraz jego zastępcy, niekoniecznie spośród już urzędujących sędziów SN. W takim jednak przypadku, kandydat musi jednocześnie zostać rekomendowany do pełnienia urzędu sędziego SN. Por. Rządowe uzasadnienie do projektu ustawy o reformie konstytucyjnej (*Constitutional Reform Act 2005, Explanatory Notes*), s. 16, www.parliament.uk.

Council)²⁴. Projekt tego zarządzenia musi jednak zostać przedłożony obu izbom parlamentu i uzyskać ich zgodę (*affirmative resolution procedure*)²⁵. Wakat na stanowisku sędziego SN (w tym prezesa lub jego zastępcy) nie ma wpływu na legitymację SN do orzekania.

Pierwszymi sędziami SN mianowano 12 Lordów Prawa (Lords of Appeal in Ordinary), którzy w momencie utworzenia SN orzekali w Komisji Apelacyjnej Izby Lordów²⁶. Sędziowie ci nadal pozostają członkami drugiej izby parlamentu brytyjskiego, nie są jednak uprawnieni do uczestniczenia w jej obradach ani też do głosowania, ale mają zagwarantowany pełnoprawny status członka Izby Lordów po przejściu na emeryturę jako sędziowie. Nowo powołani sędziowie SN nie będą już parami²⁷.

Wprowadzony ustawą o reformie konstytucyjnej proces mianowania sędziów SN jest wieloetapowy i dosyć skomplikowany. Obejmuje: powołanie komisji, zgłaszanie kandydatur, wybór i rekomendowanie kandydata Lordowi Kanclerzowi przez komisję, akceptację (lub odrzucenie) rekomendacji komisji przez Lorda Kanclerza, wskazanie uzgodnionego kandydata premierowi, ten z kolei zawiadamia monarchę, który mianuje sędziego SN. Ustawa określa kwalifikacje uprawniające do starania się o wybór na urząd sędziego SN. Po pierwsze, kandydować na to stanowisko mogą osoby, które co najmniej przez dwa lata zajmowały wymienione w ustawie wysokie stanowiska sędziowskie. Alternatywnie ubiegać się o to stanowisko może osoba, która wykonywała zawód prawniczy przez co najmniej 15 lat – przy czym ustawa dokładnie określa na czym może polegać wykonywanie zawodu prawniczego, o którym mowa w ustawie (*qualifying practitioner*).

Jak wskazaliśmy, sędziów SN mianuje monarcha na podstawie rekomendacji przedstawianych kolejno w specjalnej procedurze przez określone w ustawie organy. Po pierwsze, wyłonienia konkretnego kandydata dokonuje

---

²⁴ Do marca 2010 r. monarcha nie skorzystał jednak z tego prawa (por. *Memorandum to the Justice Select Committee. Post-Legislative Assessment of the Constitutional Reform Act 2005. Presented to Parliament by the Lord Chancellor and Secretary of State for Justice by Command of Her Majesty*, marzec 2010, s. 7, www.justice.gov.uk).

²⁵ Por. Rządowe uzasadnienie do projektu ustawy o reformie konstytucyjnej..., s. 16.

²⁶ Ostatnim Lordem Prawa w dniu 29 czerwca 2009 r., ze skutkiem od dnia 1 października 2009 r. został wybrany Lord Kerr.

²⁷ Pierwszym sędzią brytyjskiego SN wybranym spoza Izby Lordów jest Sir John Dyson, który objął urząd z dniem 13 kwietnia 2010 r. Jest to drugi sędzia SN wybrany zgodnie z procedurą przewidzianą w ustawie o reformie konstytucyjnej z 2005 r., tj. bezpośrednio do SN. Pierwszym był Lord Clarke.

komisja powoływana każdorazowo w celu uzupełnienia wakatów w Sądzie Najwyższym.

Pięciosobowa komisja składa się z prezesa Sądu Najwyższego (który przewodniczy pracom komisji), jego zastępcy oraz trzech członków – przedstawicieli Anglii i Walii, Szkocji i Irlandii Północnej, z których co najmniej jeden musi być osobą, która nie jest prawnikiem (faktycznie są to przedstawiciele każdej z trzech regionalnych komisji ds. mianowania sędziów, które także zostały powołane na mocy ustawy o reformie konstytucyjnej)²⁸. Ustawa wskazuje szczegółowo przesłanki, których spełnienie wyklucza zasiadanie w komisji, określając jako dyskryminujące przypadki niektórych chorób lub niezdolności do pracy, a także sytuację, gdy osoba zasiadająca w komisji chce kandydować na wakat.

W sytuacji, gdy urząd prezesa lub wiceprezesa SN jest nieobsadzony, miejsce to zajmuje najwyższy rangą sędzia zwykły SN (i drugi rangą sędzia, gdy obie te funkcje jednocześnie są nieobsadzone). Jeżeli nie może to nastąpić, gdyż wszyscy pozostali sędziowie SN chcą się ubiegać o stanowisko prezesa lub wiceprezesa, wówczas miejsce w komisji obejmują trzej najwyżsi rangą sędziowie z trzech jurysdykcji Wielkiej Brytanii²⁹.

Ustawa wskazuje także okoliczności, w których komisja powołana w celu wyłonienia kandydata na sędziego jest rozwiązywana. Zwykle dzieje się tak, gdy Lord Kanclerz powiadomi premiera o wyborze dokonany przez komisję, co oznacza, iż wybór komisji został przez niego przyjęty (zaakceptowany). Dodatkowo komisja jest rozwiązywana w przypadku, gdy nie może należycie procedować tj. gdy członek komisji umiera lub nie może uczestniczyć w jej pracach ze względu na stan zdrowia, jeżeli zrezygnuje z członkostwa w komisji, albo jeśli ktoś, kto jest członkiem komisji w związku z piastowaniem wysokiego urzędu sędziowskiego, przestaje sprawować ten urząd; a w przypadku osoby nieposiadającej wykształcenia prawniczego – gdy osoba ta nabywa tego rodzaju wykształcenie. W takich przypadkach Lord Kanclerz niezwłocznie po rozwiązaniu komisji powinien powołać nową. Ustawa stanowi, że obowiązek Lorda Kanclerza zwołania komisji w sprawie wyboru na stanowisko zastępcy prezesa

---

²⁸ P. Leyland, *The Office of lord Chancellor, the Constitutional reform act 2005 and the separation of powers under the British Constitution*, 2 listopada 2008, www.cccs.law.unimelb.edu.au, s. 23.

²⁹ Chyba że któraś z nich jest już reprezentowana przez obecność prezesa, wiceprezesa lub jednego z sędziów zwykłych, z których każdy też został wybrany jako przedstawiciel konkretnej jurysdykcji – ustawa określa, w jaki sposób ustala się jurysdykcję sędziego SN: inaczej gdy sędzia był Lordem Prawa w chwili utworzenia SN, inaczej, gdy został powołany do SN w trybie określonym w ustawie.

SN lub na stanowisko sędziego SN nie powstaje, jeżeli została zwołana komisja w sprawie obsadzenia urzędu prezesa SN lub Lord Kanclerz ma obowiązek zwołania takiej komisji. Oznacza to, że wakaty na stanowisko prezesa musi być wypełniony przed uzupełnieniem wakatu na stanowisku wiceprezesa (lub sędziego zwykłego), gdyby powstały w tym samym czasie. Zabieg ten zwiększa prawdopodobieństwo, że komisji ds. wyboru pozostałych sędziów SN będzie przewodniczyć prezes SN.

Komisja może rekomendować na stanowisko sędziego SN tylko takie osoby, które spełniają kryteria określone w ustawie, z wyłączeniem członków komisji (stąd przepisy dyskwalifikujące kandydatów na stanowisko sędziego jako członków komisji). Komisja, dokonując wyboru kandydata, ma obowiązek wziąć pod uwagę wymóg, aby wśród sędziów SN znajdowały się osoby dysponujące wiedzą i doświadczeniem w praktyce prawa z każdej części Wielkiej Brytanii. Ma to na celu utrzymanie konwencji stosowanej dotychczas w Izbie Lordów, zgodnie z którą w składzie SN powinno zasiadać co najmniej dwóch sędziów ze Szkocji i jeden z Północnej Irlandii. Ustawa wskazuje także osoby, z którymi komisja powinna przeprowadzić konsultacje w trakcie procesu selekcji kandydatów (choć może zasięgnąć opinii innych osób czy organów). Są to sędziowie zajmujący wyższe stanowiska w wymiarze sprawiedliwości, którzy nie są członkami komisji i nie kandydują również na wakaty w SN, Lord Kanclerz, przedstawiciele najwyższych władz regionalnych. Wymóg ten ma zagwarantować udział sędziów o największym doświadczeniu w stosowaniu prawa z każdej części Wielkiej Brytanii w procesie wyłaniania składu SN.

Po dokonaniu wyboru komisja przedstawia Lordowi Kanclerzowi raport. Lord Kanclerz po otrzymaniu raportu powinien zasięgnąć opinii sędziów wyższych (lub innych sędziów), którzy byli konsultowani przez komisję i władz regionalnych. Po otrzymaniu raportu i przeprowadzeniu konsultacji Lord Kanclerz podejmuje działania maksymalnie w trzech etapach. W pierwszym etapie ma on do wyboru trzy możliwości. Po pierwsze, może zawiadomić premiera o dokonanej wyborze, co skutkuje rekomendowaniem tej osoby przez premiera Królowej w celu mianowania jej na sędziego SN i kończy proces wyłaniania kandydata na sędziego SN. Po drugie, może odrzucić kandydata wskazanego przez komisję. Po trzecie, ma prawo zażądać ponownego rozważenia zgłoszonej kandydatury przez komisję. W tym ostatnim przypadku, komisja w kolejnym, drugim etapie może zgłosić ponownie tę samą kandydaturę. W drugim etapie Lord Kanclerz może rekomendować premierowi kandydata wskazanego przez komisję albo odrzucić kandydaturę (jeśli na etapie pierwszym poprosił komisję o ponowne rozważenie kandydatury), lub też poprosić komi-

sję o ponowne jej rozważenie (jeśli na etapie pierwszym kandydatura została odrzucona). W konsekwencji w całej procedurze wyboru kandydata Lord Kanclerz może tylko raz skorzystać z uprawnienia do odrzucenia rekomendacji komisji i tylko w odniesieniu do jednej kandydatury poprosić o ponowne rozważenie. W trzecim etapie Lord Kanclerz musi dokonać rekomendacji (przy czym kandydatury, odnośnie których ponowne rozważenie poprosił na etapie pierwszym lub drugim, a które nie zostały ponownie zgłoszone przez komisję, mogą być także rekomendowane przez Lorda Kanclerza na tym etapie). Ustawa określa z jakich przyczyn (przedstawionych komisji na piśmie) Lord Kanclerz może korzystać ze swoich uprawnień w zakresie podważania decyzji komisji oraz zgłaszać swoich kandydatów. Od mianowanych sędziów po akceptacji przyjęcia tego urzędu wymagane jest złożenie w obecności prezesa SN przysięgi na wierność suwerenowi i przysięgi sądowej. Tekst przysięgi określa ustawa z 1868 r. Sędziowie SN mają prawo w każdym czasie zrezygnować z piastowania funkcji, składając rezygnację na ręce Lorda Kanclerza³⁰. Ustawa przewiduje także możliwość odwołania sędziego z urzędu na wniosek obu izb parlamentu (uprawnienie takie przysługuje parlamentowi w odniesieniu do wszystkich wyższych stanowisk sędziowskich w Wielkiej Brytanii)³¹. Ustawa zawiera także przepisy umożliwiające w razie konieczności uzupełnianie stałego składu Sądu Najwyższego o dodatkowych sędziów, wprowadza mechanizm tworzenia „puli” sędziów, którzy mogą zostać oddelegowani do SN, a także określa zasady i warunki, na jakich sędzia może zostać oddelegowany do SN na prośbę prezesa SN.

Kognicja Sądu Najwyższego

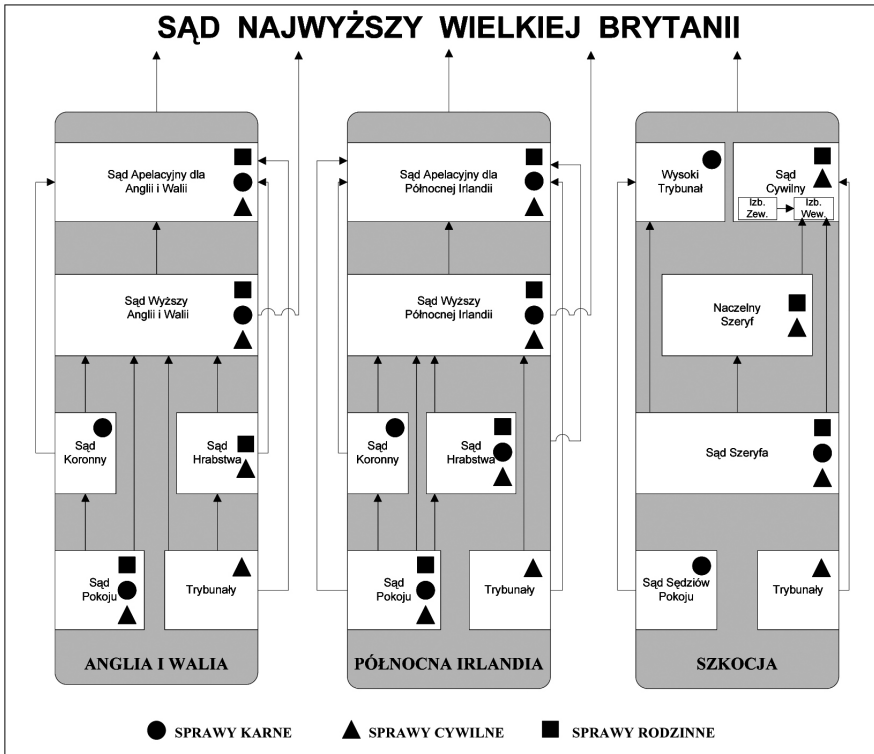
Zakres jurysdykcji SN przedstawia poniższy schemat. Należy wskazać, iż ustawa o reformie konstytucyjnej przeniosła w niezmiennym kształcie wszystkie dotychczasowe kompetencje Komisji Apelacyjnej Izby Lordów i kompetencje z zakresu dewolucji Komisji Sądowej Tajnej Rady do Sądu Najwyższego. W tym zakresie nie ma zatem mowy o reformie brytyjskiego systemu sądownictwa. Ustawa dookreśliła jednak pewne zasady dotyczące oddziaływania orzeczeń wydanych przez organ sprawujący funkcje najwyższej instancji odwoławczej na sądy niższej instancji.

³⁰ Jednocześnie prezes SN oraz wiceprezes mogą zrezygnować z piastowanej funkcji nie rezygnując jednocześnie ze stanowiska sędziego SN (Rządowe uzasadnienie do projektu ustawy o reformie konstytucyjnej..., s. 24).

³¹ Ibidem.

Rys. 2. Sąd najwyższy w Wielkiej Brytanii

Źródło: Opracowanie własne na podstawie materiałów zamieszczonych na stronie Sądu Najwyższego Wielkiej Brytanii www.supremecourt.gov.uk.

Zgodnie z postanowieniami ustawy skutkiem decyzji Sądu Najwyższego jest powstanie precedensu. Istotą ustawowych regulacji jest przy tym zagwarantowanie, że decyzje podjęte przez nowo powołany SN będą mieć taki sam skutek jak decyzja organu, który do tej pory posiadał kompetencje do ich rozpatrywania (czy była nim Izba Lordów czy też Komisja Sądowa Tajnej Rady). W konsekwencji w przypadku kompetencji przeniesionych z Izby Lordów decyzja Sądu Najwyższego w sprawie odwołania z jednej jurysdykcji Wielkiej Brytanii nie będzie skuteczna jako wiążący precedens w innej jurysdykcji w takiej samej sprawie lub w późniejszej apelacji przed Sądem Najwyższym z innej jurysdykcji. Natomiast w przypadku spraw z zakresu decentralizacji przeniesionych z Komitetu Sądowego Tajnej Rady, decyzja SN będzie wiążąca we wszystkich postępowaniach sądowych, z wyjątkiem późniejszych postępowani przed SN.

Przepisy ustawy nie wywierają żadnego wpływu na istniejące różnice między systemami prawnymi poszczególnych części Wielkiej Brytanii. Oznacza to, że systemy prawne nadal pozostają niezależne, a istniejące między nimi różnice pozostały utrzymane. W konsekwencji decyzję Sądu Najwyższego w sprawie odwołania od sądu z jednej części Zjednoczonego Królestwa należy uznać za decyzję sądu tej części Zjednoczonego Królestwa, np. wyrok w sprawie odwołania od decyzji Sądu Cywilnego (Court of Session) może być uznane wyłącznie za decyzję szkockiego sądu i będzie wiążące odpowiednio w sądach szkockich, ale nie będzie posiadać mocy wiążącej w sądach Anglii (choć może, jak orzeczenie Izby Lordów w sprawie *Donoghue v. Stevenson*, stanowić argument wspierający orzeczenie). Zasady tej nie stosuje się jednak w odniesieniu do decyzji w sprawach decentralizacji. Ustawa wprowadza bowiem utrzymanie *status quo* w odniesieniu do skutków decyzji w postępowaniu w zakresie decentralizacji. Na mocy ustaw dewolucyjnych decyzje Komisji Sądowej Rady Królewskiej w ramach wykonywania swoich kompetencji z zakresu decentralizacji są wiążące we wszystkich postępowaniach sądowych (innych niż postępowanie przed Komisją). Ustawa definiuje przy tym pojęcie „kwestia decentralizacji” jako badanie potencjalnego przekroczenia kompetencji przekazanych władzom lokalnym przez ustawy dewolucyjne (także w zakresie zgodności uchwalanego prawa z prawem Unii Europejskiej oraz Europejską Konwencją o Ochronie Praw Człowieka), ale także zaniedbanie obowiązków nałożonych na władze lokalne przez te akty prawne.

Zgodnie z ustawą sprawy z zakresu dewolucji mogą zostać przekazane Sądowi Najwyższemu do rozpatrzenia przez upoważniony organ tj. Prokuratora Generalnego (the Attorney General) bez względu na to, czy toczy się już w tym zakresie spór sądowy, w drodze apelacji od wyroku sądu niższej instancji w Anglii, Walii, Szkocji i Irlandii Północnej, pytanie prawne sądu apelacyjnego (odwoławczego).

Postępowanie przed Sądem Najwyższym

Jak wskazaliśmy, dotychczas funkcjonujące procedury w zakresie trybu wnoszenia odwołań i sposobu ich rozpatrywania pozostały bez zmian (z zastrzeżeniem prawa SN do uchwalenia nowych i korygowania istniejących zasad postępowania przed SN).

Sąd Najwyższy podobnie jak wcześniej Komisja Apelacyjna Izby Lordów orzeka w składach. Ustawa wprowadziła zasadę, że skład orzekający nie powinien w całości lub w większości składać się z sędziów delegowanych do SN.

Należy zatem wskazać, iż co do zasady każde postępowanie toczy się przed składem orzekającym złożonym co najmniej z trzech sędziów (w nieparzystej liczbie), zawsze w większości złożonym ze stałych sędziów SN. Nie oznacza to, że rzeczywiste przesłuchanie nie może nastąpić przed parzystą liczbą sędziów – dozwolona jest bowiem pewna elastyczność w zakresie liczebności składów. Niemniej jednak prawo domagania się składu liczniejszego niż trzech sędziów, zostało ograniczone do ściśle określonych postępowań i określonych rodzajów (kategorii) spraw. W przypadku zmian w składzie orzekającym (na przykład na skutek śmierci lub choroby sędziego) przed końcem postępowania za zgodą prezesa SN sędzia przewodniczący składowi (za zgodą stron postępowania) może zdecydować o kontynuowaniu postępowania w zmniejszonym składzie (pod warunkiem, że nadal orzekać będzie co najmniej trzech sędziów oraz że co najmniej połowę z tych sędziów stanowią sędziowie SN). Sąd może więc kontynuować postępowanie przy parzystej liczbie sędziów, ale jeśli w takim przypadku głosy sędziów podzielą się równo przy podejmowaniu decyzji, wówczas sprawa musi zostać ponownie rozpatrzona przed składem ukonstytuowanym zgodnie z ogólnymi zasadami.

Podsumowanie

Do końca maja 2010 r. Sąd Najwyższy rozpatrzył 44 sprawy. Pojawiające się wątpliwości w zakresie procedury i zasad postępowania na bieżąco wyjaśniane są w wytycznych wydawanych przez prezesa SN. W niespełna rok po powołaniu tej instytucji trudno jednak pokusić się o głębszą analizę, jaki wpływ jej utworzenie miało na funkcjonowanie brytyjskiego systemu sądownictwa.

Utworzenie odrębnego Sądu Najwyższego stanowi tylko jeden z elementów szerszych zmian, jakie dotknęły brytyjski wymiar sprawiedliwości na przestrzeni ostatnich 10 lat. Po pierwsze, także w 2003 r. dokonano zmian w strukturze departamentu, który do tej pory stanowił zaplecze administracyjne urzędu Lorda Kanclerza, powołując Departament Spraw Konstytucyjnych (Department for Constitutional Affairs) na czele z Sekretarzem stanu ds. konstytucyjnych (stanowisko to objął Lord Kanclerz). Tej nowej jednostce w strukturze brytyjskiego rządu została powierzona odpowiedzialność za system wymiaru sprawiedliwości (poprzez sprawowanie nadzoru nad sądami oraz działania mające na celu poprawę systemu sprawiedliwości), przestrzeganie praw człowieka i umacnianie demokracji (poprzez prowadzenie polityki w zakresie prawa wyborczego i modernizacji konstytucji). Po drugie, już po uchwaleniu ustawy o reformie konstytucyjnej, w dniu 29 marca 2007 r. premier Tony Blair

ogłosił powołanie Ministerstwa Sprawiedliwości, które przejęło obowiązki Departamentu Spraw Konstytucyjnych oraz część kompetencji Home Office (odpowiednika polskiego Ministerstwa Spraw Wewnętrznych). W rezultacie nowo powstałe ministerstwo zajmuje się prowadzeniem polityki rządu w zakresie prawa karnego, cywilnego i rodzinnego, wymiaru sprawiedliwości, umacniania demokracji, ochrony praw człowieka i modernizacji konstytucji. Dodatkowo Ministerstwo Sprawiedliwości odpowiada za różne segmenty brytyjskiego systemu wymiaru sprawiedliwości, w tym sądy, więzienia, służby kuratorskie. Brytyjskie Ministerstwo Sprawiedliwości zaczęło funkcjonować 9 maja 2007 r., a na jego czele jako sekretarz stanu ds. sprawiedliwości stoi Lord Kanclerz.

Zapowiedź utworzenia Ministerstwa Sprawiedliwości została oficjalnie potwierdzona przez premiera na dzień przed rozpoczęciem wielkanocnej przerwy w obradach parlamentu Wielkiej Brytanii (nie dało to posłom oraz lordom możliwości przeprowadzenia debaty nad planami rządu a postawiło ich przed faktem dokonanym, podobnie jak cztery lata wcześniej w przypadku decyzji o utworzeniu SN). Poza parlamentem decyzja ta została przyjęta z dużym entuzjazmem³². Niemniej podkreślano, że kolejna reforma organizacji wymiaru sprawiedliwości, a szczególnie połączenie funkcji dotychczas podzielonych między Home Office i DCA, może wywołać obawy co do przestrzegania zasad niezawisłości sędziów i niezależności sądów w odniesieniu do sposobu zarządzania nowym resortem i rolą Lorda Kanclerza jako strażnika praworządności i niezawisłości sędziowskiej. Zastanawiano się czy nie powstanie konflikt między obowiązkiem przestrzegania zasady państwa prawa i ochrony niezawisłości sądów (zarówno pod względem organizacyjnym, jak i budżetowym) z jednej strony, a polityczną odpowiedzialnością za wymiar sprawiedliwości z drugiej strony, jaka ciążyć będzie na Sekretarzu Stanu ds. Sprawiedliwości. W konsekwencji reformy konstytucyjnej z 2005 r. Lord Kanclerz (jako Sekretarz Stanu ds. Konstytucyjnych) był bowiem odpowiedzialny z ramienia rządu za sądy, wymiar sprawiedliwości w sprawach cywilnych oraz pomoc prawną. Utworzenie Ministerstwa Sprawiedliwości i przekształcenie funkcji Lorda Kanclerza w sekretarza stanu ds. sprawiedliwości rozszerzyło jego kompetencje m.in. na sprawy karne oraz więziennictwo (przekładając się m.in. na wzrost liczby pracowników resortu z 36 910 do 88 483).

Należy wskazać, iż wyłonienie odrębnego SN stanowi kolejny krok w zbliżaniu brytyjskich rozwiązań konstytucyjnych do tych charakterystycznych

---

³² House of Commons Constitutional Affairs Committee: *The creation of the Ministry of Justice*, Sixth Report of Session 2006-07, 26 lipca 2007, www.parliament.uk, s. 3–14.

dla Europy kontynentalnej³³. Z kolei powołanie Ministerstwa Sprawiedliwości miało na celu zwiększenie wydolności systemu wymiaru sprawiedliwości i budowanie zaufania obywateli do instytucji publicznych tego segmentu władzy. Niemniej jednak, podobnie jak w przypadku pozostałych reform, zakres i kierunek przeprowadzanych zmian nie był dogłębnie przemyślany. Brak było także jednolitej koncepcji kompleksowej reformy wymiaru sprawiedliwości, a wprowadzane *ad hoc* zmiany stanowiły odpowiedź na polityczne naciski czy właśnie dostrzeżone problemy.

---

³³ Zakres i kierunek przeprowadzanych od 1997 r. reform, określanych nawet jako cicha rewolucja, obejmuje m.in.: uchwalenie w 1998 r. ustawy o prawach człowieka (*Human Rights Act*), dewolucję, reformy Izby Lordów, coraz częstsze odwoływanie się do instytucji referendum oraz propozycje uchwalenia konstytucji.